

munka, a szerszámok, a szó és az alkotás egyforma hevű szerelmesei, egyébként a *felhőkön* ülök, a művük hatása egyként kerekedik.

És tallózva tovább a jegyzetlapok között: a nyomtatott kötetekben hiába keresem az itt a 95. lapon olvasható „*A cigányok biligányok / vannak köztük huligányok / Szól a zene a bona / együttesen zenebona. / hova megyünk roma, hova? / oda, hol nincs kaloda!...*” — kezdetű verset (1970 — pedig nagyszerű), vagy a 84—85. lapokon olvasható „*Háromkirályok fakirral — Szabó János gépkocsivezető emlékének... 1974. dec. 13.*” — kezdetű és végzetű prózai szöveget (logikai asszociációi elkápráztatnak és megrendítenek), és eltűnődöm, miért van az utóbbinál a jegyzékben mégis 1974/75-ös évszám, végül ezek az írások (és mások) nyomtatott változataikban vajon hol olvashatók? Korántsem filológiai vagy bibliográfiai munka ez, nem szándékozom tájékozottnak tűnni a valóban tájékozottak között. Csak éppen az efféle tűnődést az album lapjai indították el, tehát erre is serkent a lapozgatás, feltehetően másokat ugyanígy.

Az album gazdag anyagának (és a teljes füzetornak) elemző anamnézise, az értékelés és összehasonlítás feladata valóban a filológusoké. A jegyzetkincs nyilván elébük kerül. Magam még tanúként sem lehetnék megidézhető, hiszen elfogult vagyok. Nagy László harangja talán értem is megkondult egykoron, akárha Iszkázról szólna, nem csupán a Farkasrétről; és azóta kong. Az albumok inkább figyelmeztetnek, nem ébresztenek. A *Seb a Cédruson* sok éve folytatja levét, kifogyhatatlanul. A „betűk gyászörseget állnak”, naponként tanulságtevők.

Verseiben valóban hatalom van, ugyanígy jegyzetlapjain; „*a csodát művelik*”, megmagyarázhatatlanul.

„*Csak ami lesz, az a virág!*” — idézte egykor a törvényt a költő valahol. Maga cáfolja meg: általa a volt is virágba borul. Vetése egyre gazdagodik. Magunkban várjuk a szárba szökkenést. Másokban látjuk is talán. (*Magvető.*)

BODRI FERENC

Kálnoky László: Egy hiéna utóélete és más történetek

A hivatott irodalombírálok meglehetősen tanácstalanul álltak Kálnoky László *Egy magánzó emlékirataiból* című versciklusának első darabjai előtt. Az olvasóközönség, erről maga a költő nyilatkozott, annál nagyobb érdeklődéssel fogadta az ironikus verses történeteket. Valóban meglepőnek tetszett, hogy a kiábrándult bölcséleti elégiák és keserű drámai monológok költője egyszerre ironikus és groteszk önéletrajzi költeménybe kezdett, amely a komikus eposzok régi hagyománya szerint parodizálta mintegy a verses önéletírás műfaját. Pedig az irónia és a groteszk korábban sem volt idegen Kálnokytól: már híres nagyversét, a *Szanatóriumi elégiát* is némi irónia szőtte át, midőn számba vette a szanatóriumi betegek hiú örömeit, *Oszlopszent* című versében pedig szinte önkínzó iróniával értelmezte saját költői helyzetét. Az irónia, mint szemlélet- és magatartás-alakító tényező, nyomot hagyott egész költészetén, nem lehet véletlen, hogy midőn tapasztalatainak verses epikai feldolgozására vállalkozott, az iróniában találta meg e verses epika modernizálásának, illetve lirizálásának eszközeit.

Az irónia részben korszerűsíti, részben személyessé teszi a verses epika hagyományos műformáit: a poémát (*Egy házasságkötés előzményei, Az egerésző anyós,*

vagy miért nem íttam ki a Ferenc-csatornát?), az önéletrajzi verses regényt (*Egy magánzó emlékirataiból, Homálynok Szaniszló története*), illetve az olyan félig lírai, félig epikus, vagy félig lírai, félig esszéisztikus műformát, mint a költői kommentár (*Egy hiéna utóélete, Elmém élet koszorúkon köszörülöm*) és az episztola (*Befejezetlen szimfónia a Symphoniáról, a Trabukóról és társaikról, Költői levél Tandori Dezsőhöz*). Az ironia új poétikai minőséget hoz létre az elbeszélő költészet e hagyományos formáiból, ugyanakkor erősebben emeli ki a szemlélet líraiságát, nyilvánvalóvá teszi a feldolgozott anyag személyes karakterét. A verses epika ugyanis minduntalan lírába fordul Kálnoky László kezén: ezt nemcsak az olyan elégikus költemény igazolja, mint a *Hetven felé*, amely szomorú melankóliával ad számot az idős költő kiábrándultságáról: „Hadd mossák arcomat / stroncium tartalmú esők, / hadd járja rajta táncát / szomorú árnyék, szomorú verőfény”, hanem az epikusabb jellegű irodalomtörténeti verses kommentárok is, például a mizantrópia klasszikusának alakját idéző *Jonathan Swift nyomdokain*: „Nem mondhatom, hogy kivétel nélkül juhok vettek körül. / Találkoztam a szeretettel, barátsággal, szerelemmel is. / Tettek bár sok rosszat velem, de a meg nem érdemelt / jószág fénye is rám süttött néha-néha, bár csak kivételes / pillanatok voltak ezek: a gonoszság és közömbösség sivatagában / tenyérnyi oázisok.” Az új kötet verseiről szólván sokan Kálnoky László költészetének epikus átalakulására figyeltek fel, én inkább azt hangsúlyoznám, hogy ez a groteszk és ironikus verses epika mennyire lírai jellegű maradt.

Lírai jellegű már csak Kálnoky életfilozófiájának érvényesülése következtében is. Ez az életfilozófia tulajdonképpen szkeptikus: a világmindenségben és a történelemben tájékozódó költő kételkedik abban, hogy tapasztalatainak, felismeréseinek valamilyen értelmes magyarázata van. Ezt a szkepszist a verseiben kifejezésre jutó világkép árulja el, e világképnek sajátos szerkezete van: Kálnoky László először a köznapi dolgok vagy észlelések mögött rejlő titokra hívja fel a figyelmet, majd ironikus módon demisztifikálja ezeket a titkokat. Új kötetének első, *Bibornokok és japánok* című versében például egy meglehetősen banális családi történetet ad elő arról, hogy a Pesti Hírlap képes mellékletét böngészgetve édesanyja japán csoportképnek nézte a római pápáról és bibornokairól készült felvételt. A félreértés hamar kiderült, a meglepetés azonban másnap következett, midőn a képes újság, ugyanazon a helyen, ahol korábban a vatikáni csoportkép megjelent, egy japán küldöttség fotográfiáját közölte le. A költő édesanyja „előre látta volna” a másnap megjelenő fényképet? — valami ilyet sejtet a költemény. A költő először sejtelmes (mintegy parapszichológiai) távlatot ad az ismertett jelenségnek, aztán ironikus módon rögtön vissza is vonja (legalábbis megzavarja) ezt a távlatot: hasonló módon jár el *Egy házasságkötés előzményei* és *Az egerésző anyós...* című költeményeinél is. A banálisnak tetsző történet kétszeresen is torzító tükör elé kerül: először a misztifikáció, másodsor a demisztifikáló ironia tükröbe él. Ebben a dupla tükrözésben pillantható meg Kálnoky László szkeptikus életfilozófiája, amely az emberi élet vagy a történelem alakulásában főként a vaksorsnak ad szerepet. Ezt különben tételesen is megfogalmazza a „bresciai hiéna”, azaz Haynau véres emlékét idéző *Egy hiéna Londonban* című költeményében: „Van-e nálad vakabb, te sötét Vaksors? / Miért nem dobod földre a hamis mérleget, / amit mindenki lát, téged kivéve, / öncsaló istennő, bekötött szemű Igazság?”. Az új versek mélyén, a bőven ömlő költői humor ellenére is, ott rejlik a korábbi elégiák sötét és tragikus pesszimizmusa. (*Magvető.*)

POMOGÁTS BÉLA